झारखण्ड (JAC) 2013 (A) बोर्ड परीक्षा में पूछे गये प्रश्न एवं उनके आदर्श उत्तर

Time : 3 Hours] [Full Marks : 100

निर्देश के लिए देखें 2015(A) प्रश्नोत्तर

खण्ड-क : अपठित-अवबोधनम् (15 अंका:)

1. अधोलिखितम् अनुच्छेदद्वयं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् यथा निर्देशम् उत्तरत। (निम्नलिखित दोनों अनुच्छेदों को पढ़कर उस पर आधारित प्रश्नों को निर्देश के अनुसार उत्तर दें।)

(अ) प्रथम अनुच्छेद

एकस्मिन् वने विशाल: वटवृक्ष: आसीत्। तत्र बहव: खगा: निवसन्ति स्म। एकदा तत्र एक: व्याध: आगत:। स: वृक्षस्य अध: एकं जालं प्रसारयत्। तस्मिन् जाले खगा: निबद्धा: अभवन्। स्वामिन: आदेशेन ते जालम् आदाय आकाशे उदपतन्। पश्चात् धावन् व्याध: निराश: भूत्वा प्रत्यागच्छत्। तत: ते खगा: स्वमित्रत्य मूषकस्य गृहं गत्वा तस्य सहायतया जालमुक्ता: अभवन्।

प्रश्ना:—

(i) एकपदेन उत्तरत (एक पद में उत्तर दीजिए)—

(क) वने क: आसीत् ? (ख) खगा: कुत्र निवसन्ति स्म?

(ii) पूर्णवाक्येन उत्तरत (पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए)—

(क) कस्य आदेशेन खगा: आकाशे उदपतन् ?

(ख) कस्य सहायतया खगा: जालमुक्ता: अभवन: ?

(iii) यथानिर्देशम उत्तरत (निर्देशानुसार उत्तर दीजिए)—

(क) 'विशाले: वटवृक्ष:' अनयो: विशेष्यपद् किम्?

(ख) स: वृक्षस्य अध: एकं जालं प्रसारयत् अत्र वाक्ये स: इति सर्वनापदं कस्मै प्रयुक्तम?

(ग) 'कानने' इति पदस्य एक: पर्याय: गद्यांशात् चित्वा लिखत।

(घ) ………… जालमुक्ता: अभवन्। अत्र 'अभवन् इति क्रियापदस्य कर्तृपदम् किम् ?

(आ) द्वितीय : अनुच्छेद

आदिकालद् एव मानवजीवने वृक्षाणां महत्वं वर्तते। अग्ने: आविष्कारात् पर्यावरणप्रदूषणस्य प्राबलता जाता। अस्य प्रदूषणस्य निवारणाय वृक्षा: एव समर्था: सन्ति। अत: अस्मिन् विषमें काले वृक्षा: एवं अस्माकं शरणम्। वृक्षा: पर्यावरणे सन्तुलनं सम्पादयन्ति। दिनकरस्य प्रकाशे ते कार्बनडाइ-आक्साइड-नामस्य वायो: गृह्णन्ति आक्सीजनवायु च विसृजन्ति। भूमे: तापमानस्य नियंत्रणें सहायतां चापि कुर्वन्ति। अत: अस्माभि: अवश्यमेव वृक्षा: रक्षणीया: आरोपणीया: च। यत: वृक्षान् विना पृथिव्यां जीवनस्य कल्पनापि व्यर्थं प्रतीयते

प्रश्ना:—(I) एकपदेन उत्तरत (एक पद में उत्तर दीजिए)—

(क) प्रदूषणनिवारणे के समर्था: सन्ति ?

(ख) अस्माभि: के आरोपणीया: ?

(II) पूर्णवाक्येन उत्तरत (पूर्ण वाक्य में उत्तर दें।)—

(क) वृक्षान् विना कस्य कल्पना व्यर्थास्ति ?

(ख) कस्य आविष्कारात् प्रदूषणस्य प्रबलता जाता ?

(III) यथानिर्देशम् उत्तरत (निर्देशानुसार उत्तर दें)—

(क) वृक्षा: पर्यावरणे सन्तुलनं सम्पादयन्ति।अत्र 'सम्पादयन्ति' क्रियाया: कर्तृपदं किम् ?

(ख) 'सन्ति' इति क्रियायां का धातु ?

(ग) 'विषमे काले' अनयो: पदयो: विशेषण पदं किम् ?

(घ) 'अग्ने:' इति पदे का विभक्ति ?

(IV) अस्य अनुच्छेदस्य कृते समुचितं शीर्षकं लिखत।

(इस अनुच्छेद के लिए एक शीर्षक लिखिए)

खण्ड-ख : रचनात्मकं-कार्यम् (20 अंका:)

2. पत्रलेखनम्—

भवान् प्रत्यूष: अस्ति। पितरं प्रति लिखितेऽस्मिन् पत्रे मञ्जूषापदसहायतया रिक्तस्थानानि पूरयित्वा उत्तराणि लिखत—

(आप प्रत्यूष हैं। पिता के प्रति लिखे इस पत्र में रिक्त स्थानों की पूर्ति मञ्जूषा में दिये गये पदों की सहायता से पूरा कर उत्तर लिखें।)

मञ्जूषा : सदैव, सर्वेभ्य:, वंशपद:, कुशलं, भोजनस्य, व्यवस्थां, कुशलिन:, भोजनं, विद्यालयछात्रावासत: छात्रावासे।

(i)…………

दिनांक …………

पूज्यपितृचरणा:,

सादरं प्रणामा: !

अत्र (ii)………… तत्रास्तु। भवत: पत्रं ह्य: सायं काले एव लब्धम्। प्रति शंकित: अस्ति इति भवान् छात्रावासस्य भोजनादिकस्य (iii)………… पत्रेण ज्ञातम्। अत्र (iv) ………… छात्राणां कृते भोजनस्य उत्तमा व्यवस्था अस्ति। प्रत्यहम् अत्र (v) ………… छात्रेभ्य: रुचिकरं स्वच्छं च (vi) ………… दीयते। छात्रावाससंचालकमहोदाय: (vii)………… ………… प्रयत्नशील: तिष्ठति। आशास्ति यत् गृहे सर्वे स्वच्छताविषयें (viii)………… भविष्यन्ति। गृहे मातरं प्रति मम प्रणामा: निवेदनीया:।

(ix) …………

भवत: (x)………… प्रत्यूष

3. संवाद लेखनम्

अधोलिखित् संवादं मञ्जूषायां प्रदत्तपंक्ति सहायतया पूरयित्वा पुन: लिखत– (निम्नलिखित संवाद को मंञ्जूषा में प्रदत्त पंक्तियों की सहायता से पूरा कर पुन: लिखें)

मञ्जूषा :

आम् किञ्चित् किञ्चित् तु जानाम्येव

पित:! पश्यतु चन्द्र: एकत: क्षीयमाण: दृश्यते।

पित:! चन्द्रं पश्यामि ।

तर्हि द कथं चन्द्रग्रहणं भवित ?

पित: ! किं न ज्ञातम् अद्य चन्द्रग्रहणम् अस्ति।

पिता – पुत्र! अधुना त्वम् आकाशें किं पश्यसि ?

पुत्र: – ………………………………।

पिता – पुत्र! त्वं चन्द्रं कथं पश्यसि ?

पुत्र: – ………………………………।

पिता – पुत्र ! मया तु विस्मृतम् एव।

पुत्र: – ………………………………।

पिता – शोभनम्, किं त्वं जानासि कथं चन्द्रग्रहणं भवति?

पुत्र: – ………………………………।

पिता – ………………………………।

पुत्र : – यदा चन्द्रसूर्ययो: मध्ये पृथ्वी आगच्छति चन्द्रग्रहणं भवन्ति। ……?

4. चित्रवर्णनम्—मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया अधोदत्तस्य चित्रस्य वर्णनं संस्कृते पञ्चवाक्येषु कुरुत (मञ्जूषा में दिये गये शब्दों की सहायता से नीचे दिए चित्र का वर्णन पाँच संस्कृत वाक्यों में करे।)

मंजूषा

रेलयानम्, भारम्, गन्तव्यं, श्रमिकस्य हस्ते, रेलवेस्थानकस्य, दृश्यन्ते, यात्रिण:, वृक्षा:

खण्ड-ग : अनुप्रयुक्त–व्याकरणम् (30 अंका:)

5. अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखांकितपदेषु संधिविच्छेद संधिं वा विधाय प्रदत्तस्थानें उत्तराणि लिखत :

(निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पदों में संधि-विच्छेद या संधि करके दिये गये स्थान में उत्तर लिखिए)

(क) प्रकृतिः + एव शरणम् शुचिपर्यावरणम्।

(ख) रमेशः अधुना विद्यालयं गच्छति (ग) मह्यम् एतत् + न रोचते

6. अधोलिखितेषु रेखांकित पदेषु समासं विग्रहं वा कृत्वा प्रदत्तस्थानें उत्तराणि लिखत (निम्नलिखित रेखांकित पदों में समास या विग्रह करके प्रदत्त स्थान में उत्तर लिखिए)

(क) मुनयः उपवने वसन्ति।

(ख) माता च पिता च वन्दनीयौ स्तः।

(ग) शीतलम् सलिलम् आनय।

(घ) ईश्वरः त्रयाणां भुवनानां समाहारं पश्यति।

7. अधोलिखितानि वाक्यानि कोष्ठकेषु प्रदत्तानां प्रकृति प्रत्ययानाम् उचितशब्द रूपैः पूरयत (निम्नलिखित वाक्यों को कोष्ठक में दिये गये प्रकृति-प्रत्ययों के उचित रूप से पूरा करें)

(क) पर्यावरण संरक्षणम् अस्माकं (नीति+ठक्)...........कर्त्तव्यः अस्ति।

(ख) कर्मशीलः नरः एवं (योग + इन) .... कथ्यते।

(ग) (धन+मतुप्) ....नः दानेन शोभते।

(घ) (कम्प+शानच्) ....वृक्षेभ्यः पत्राणि पतन्ति।

(ङ) एषा (नर+ ङीप्) ....विदुषी अस्ति।

8. तालिकादत्त पदानि संयोज्य संस्कृते पञ्च सार्थकवाक्यानि रचयते (तालिका में दिये गये पदों को जोड़कर संस्कृत में पाँच सार्थक वाक्यों की रचना करें।)

यूयं/यूयम,	सम्प्रति उच्चैः शनैः शनै अपि कक्षायाः	मा व्यायामं बहिः क्रीडाक्षेत्रं मा	चलत गच्छत तिष्ठत कुरुत वदत

9. अधोलिखित वार्तालापें रिक्तस्थानानि वाच्यानुसारं पूरयित्वा प्रदत्तस्थानें उत्तराणि लिखतः (निम्नलिखित वार्तालाप में रिक्त स्थानों को वाच्यानुसार पूरा कर प्रदत्त स्थान में उत्तर लिखें)

माता – पुत्रि! (I) .... अधुना किं करोषि ?

पुत्री – मातः! सोहनेन अधुना रोटिका (ii).......................

माता – पुत्रि! त्वम् अधुना किं खादिस्यसि ?

पुत्री – मातः ! (iii)........................ तु केवलं दुग्धं पिबामि।

10. अधोलिखितेषु रिक्तस्थानां पूर्तिं अङ्कानां स्थानें संस्कृतपदेषु समयलेखनपूर्वक कुरुत (निम्नलिखित वाक्यों में रिक्त स्थानों की पूर्ति अंकों के स्थान पर संस्कृत पदों में समय लेखन पूर्वक करें):

(क) मम ग्रामाय एव बसयानं प्रातः (8.30 .... वादने प्रचलति।

(ख) तत् यानं अपराह्ने (1.00)...................... वादने ग्रामं प्रचलति।

(ग) सायं (4.15) .... वादने ग्रामात् प्रत्याच्छति।

(घ) रात्रौ (9.45) .... वादने पुनः स्वस्थानं प्राप्नोति।

11. अधोलिखित वाक्येषु अङ्कानां स्थले संख्यावाचक विशेषणपदानि प्रयुज्य उत्तरणि लिखतः (निम्नलिखित वाक्यों में अंकों के स्थान पर संख्यावाचक विशेषण पदों का प्रयोग कर उत्तर लिखें।)

(क) तत्र एकम् उद्यानम् अस्ति। उद्याने......5......बालकाः क्रीडन्तः सन्ति। तत्रैव.....3......बालिकाः रज्ज्वा क्रीडमानाः सन्ति।.....2....महिले आसन्दिकायाम् उपविष्टौ स्तः। उद्यानं परितः प्रायशः...... 19 ...वृक्षाः सन्ति।

12. अधोलिखितवाक्यानां रेखांकित पदानि संशोध्य पुनः लिखितः (निम्नलिखित वाक्यों के रेखांकित पदों को शुद्ध करके पुनः लिखें)

(क) अयं पुस्तकं मम नास्ति (ख) त्वं अधुना कुत्र गच्छति।

(ग) ममोद्याने बहव पुष्पाणि सन्ति। (घ) अहं तु त्वं सह चलामि।

खण्ड-घ : पठित-अवबोधनम् (35 अंकाः)

13. अधोलिखितं गद्यांशं पद्याशं नाट्यांशं च पठित्वा तदाधारित प्रदत्त प्रश्नानाम् उत्तराणि निर्धारिते स्थानें यथानिर्देशम् लिखत—

(अ) गद्यांशः– अथ सा कन्या धात्रीमुखेनातिथिं स्नानाय प्रेरितवती। फलकमारुह्य प्राङ्गणकदलीलं स्नानाशुद्धयातिथये तैलामलकं चायच्छत्। लवित्वा तत्रासनं भोजनाधारं च कृतवती। पेयोहारपूर्वं भोजनं घृतसहितोदनं व्यञ्जनं च तस्मै दत्तवती। मध्ये-मध्ये विविधभोज्यादि प्रकारान् वर्णयित्वा रुचिमपि वर्धितवती।

प्रश्नाः—(I) एकपदेन उत्तरत (एक पद में उत्तर दीजिए।)

(क) तैलामलकं कन्या कस्मै अयच्छत् ?

(ख) भोजनाय कीदृशम् ओदनं तस्मै अयच्छत् ?

(II) पूर्णवाक्येन उत्तरत (पूर्ण वाकय में उत्तर दीजिए)—

कन्या धात्रीमुखेन अतिथिं कस्मै प्रेरितवती ?

(III) यथानिर्देशम् उत्तरत (निर्देशानुसार उत्तर दीजिए)—

(क) 'प्रेरितवती' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?

(ख) 'कर्तित्वा' इति पदस्य किं पर्यायम्। अत्र गद्यांशे प्रयुक्तम् ?

(ग) 'सा कन्या' अनयोः विशेषणपदं किम् ?

(घ) घृतसहितोदनं व्यञ्जनं च तस्मै दत्तवती।

अत्र गद्यांशे तस्मै इति सर्वनाम पदं कस्मै प्रयुक्तम?

(आ) पद्यांशः– व्यायामो हि सदा पथ्यो बलिनां स्निग्धभोजिनाम।
स च शीते वसन्ते च तेषां पथ्यतमः स्मृतः।

प्रश्नाः—(I) एकपदेन उतरत (एक पद में उत्तर लिखें)—

(क) स्निग्धभोजिनां कृते कः पथ्यः भवति ?

(ख) स्निग्धभोजिनः शीते किम् कुर्युः ?

(II) पूर्णवाक्येन उत्तरत (पूर्ण वाक्य में उत्तर लिखें)—

बलिनां शीते वसन्ते च कः पथ्यतमः ?

(III) यथानिर्देशम् उत्तरत (निर्देशानुसार उत्तर दें)

(क) 'व्यायामः' इति कर्तृपदस्य अत्र क्रियापदं किम्? पद्यांशात् चित्वा लिखत।

(ख) 'स्मृतः' इति पदे कः प्रत्ययः ? लिखत।

(ग) 'तेषाम्' इति पदे का विभक्तिः ?

(घ) 'ग्रीष्मे' इति पदस्य विपर्यः श्लोकात् चित्वा लिखत।

(इ) नाट्यांश :—

चाणक्यः –वत्स! मणिकारश्रेष्ठिनं चन्दनदासमिदानी द्रष्टुमिच्छामि।

शिष्यः – तथेति (निष्क्रम्य चन्दनदासेनसह प्रविश्य)
इतः इतः श्रेष्ठिन् (उभौ परिक्रामतः)

शिष्यः – (उपसृत्य) उपाध्याय अयं श्रेष्ठी चन्दनदासः।

चन्दनदास– (आत्मगतम्) अत्यादरः शङ्कनीयः। (प्रकाशम्)
अथ किम् ? आर्यस्य प्रसादेन अखण्डिता में वाणिज्या।।

चाणक्यः– भो श्रेष्ठिन्! प्रीताभ्यः प्रकृतिभ्यः प्रतिप्रियमिच्छन्ति राजानः।

चन्दनदासः– अज्ञापयतु आर्यः, किं कियत् अस्मज्जनादिष्यते इति।

प्रश्नाः—(I) एकपदेन उत्तरत (एक पद में उत्तर दें।) —

(क) मणिकारश्रेष्ठिनः किं नाम आसीत् ?

(ख) किं शङ्कनीयः भवति ?

(II) पूर्णवाक्येन उत्तरत (पूर्ण वाक्य में उत्तर दें।) —

चन्दनदासेन सः कः प्रविशति ?

(III) यथानिर्देशम् उत्तरत (निर्देशानुसार उत्तर दें)—

(क) 'श्रेष्ठी' इति पदे कः प्रत्ययः ?

(ख) 'अखण्डिता मे वाणिज्या।' अत्र विशेषण पदं किम् ?

(ग) 'स्वागत' इति पद्स्य संधि-विच्छेदं लिखत।

(घ) 'उपाध्याय' इति सम्बोधनपदं कस्मै प्रयुक्तम् ?

14. अधोलिखितया : कथनयोः भावम् उपयुक्तपदैः पूरयत—

(क) अन्योऽपि बुद्धिमान्ल्लोके मुच्यते महतो भयात्।
अस्य भावः अस्ति यत् यथा राजसिंहस्य भार्या (i) .... व्याघ्रस्य भयात् विमुक्ता (ii) .... अन्यः बुद्धिमान जनः अपि महती भयात् मुक्तः (iii) ....।

(ख) आलस्य हि मनुष्याणां शरीरस्थो महान् रिपुः
अस्य भावः अस्ति यत् आलस्यं (i) .... महान् शत्रुः (ii) ....। अतः कदापि (iii) .... न कर्तव्यम्।

15. अधोलिखित श्लोकद्वयस्य अन्वयं पूरयित्वा उत्तराणि लिखत—
(क) अमन्त्रक्षरं नास्ति, नास्तिमूलमौषधम् ।
अयोग्यः पुरुष नास्ति योजकस्तत्र दुर्लभः॥
अन्वयः—अमन्त्रम् अक्षरं नास्ति। (i) .... मूलम् नास्ति। (ii) .... पुरुष नास्ति। (iii) .... योजुक दुर्लभः (अस्ति)।
(ख) दुष्कराण्यपि कर्माणि मतिवैभवशालिनेः।
नीतिं युक्ति समालम्ब्य लीलयैव प्रकुर्वते॥
अन्वयः— (i)............ नीतिं युक्ति (ii) .... दुष्कराणि अपि कर्माणि (iii) .... एवं प्रकुर्वते।

16. रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत—
(i) राजा मुनिं प्रश्नत्रयमपृच्छत्।
(ii) राजा शस्त्राहतस्य सहायताम् अकरोत्।
(iii) राजा जिज्ञासाया: समाधानाय मुनेः पार्श्वम् अगच्छत्।
(iv) मुनिः राजानम् उवाच।

17. अधोलिखितवाक्यानि घटनाक्रमानुसारं पुनः लिखत—
(i) सा गहनकानने एकं व्याघ्रं ददर्श।
(ii) तत्र राजसिंहः नाम राजपुत्र वसति स्म।
(iii) व्याघ्रमारी इति मत्वा व्याघ्रः तत्रतः पलायितः।
(iv) अस्ति देउलाख्यों ग्रामः
(v) सा व्याघ्रमागच्छन्तं दृष्ट्वा पुत्रौ चपेटया अताडयत्।
(vi) तस्य भार्या बुद्धिमती आसीत्।
(vii) अयम् एकः तावत् विभज्य भुज्यताम्।
(viii) "कथमेकैकशो व्याघ्रभक्षणाय कलहं कुरुथ ?

18. अधोलिखितानां शब्दानां विलोमपदैः सह मेलनं कुरुत—

(i) प्रयच्छ	गुणयुक्तम्
(ii) निशा	जलम्
(iii) भृत्य:	आगत:
(iv) दोषापेतम्	स्वामी
(v) कृशानु	गृहाण
(vi) निर्गत:	दिवा।

उत्तर

खण्ड-क : अपठित-अवबोधनम् (15 अंकाः)

1. (अ) (I) (क) वटवृक्षः (ख) वटवृक्षे
(II) (क) स्वामिनः आदेशेन खगाः आकाशे उदपतन् ।
(ख) मूषकस्य सहायतया खगाः जालमुक्ताः अभवन्।
(III) (क) वटवृक्षः (ख) व्याधाय (ग) वने (घ) खगाः
(आ) (I) (क) वृक्षाः (ख) वृक्षाः
(II) (क) वृक्षान् विना पृथिव्यां जीवनस्य कल्पनापि व्यर्थं प्रतीयते।
(ख) अग्नेः आविष्कारात् पर्यावरण प्रदूषणस्य प्राबलता जाता।
(III) (क) वृक्षाः (ख) अस् (ग) विषमे (घ) षष्ठी
(IV) (क) वृक्षाणां महत्त्वं

खण्ड-ख : रचनात्मकं-कार्यम् (20 अंकाः)

2. (i) विद्यालयछात्रावासतः (ii) कुशलं
(iii) व्यवस्थां (iv) छात्रावासे
(v) सर्वेभ्यः (vi) भोजनं
(vii) भोजनस्य (viii) सदैव
(ix) कुशलिनः (x) वंशपदः

3. (i) पितः! चन्द्रं पश्यामि।
(ii) पितः किं न ज्ञातम् अद्य चन्द्रग्रहणम् अस्ति ।
(iii) पितः! पश्यतु चन्द्रः एकतः क्षीयमानः दृश्यते ।
(iv) आम्! किञ्चित् किञ्चित् तु जानाम्येव।
(v) तर्हि वद कथं चन्द्रग्रहणं भवति ?

4. (i) इदं रेलवेस्थानकस्य चित्रं प्रतीयते ।
(ii) यात्रिणः रेलयानम् पार्श्वे गच्छन्ति।
(iii) श्रमिकस्य हस्ते भारम् अस्ति
(iv) यात्रिणः रेलयानेन स्वगन्तव्यं गच्छन्ति
(v) क्षेत्रे विशालाः वृक्षाः सन्ति

खण्ड-ग : अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् (30 अंकाः)

5. (क) प्रकृतिरेव (ख) रमा+ईश (ग) एतन्न
6. (क) वनस्य समीपम् (ख) मातापितरौ
(ग) शीतलसलिलम् (घ) त्रिभुवनं
7. (क) नैतिकः (ख) योगी (ग) धनवानः (घ) कम्पमानेभ्यः (ङ) नारी
8. (i) यूयम् सम्प्रति क्रीडाक्षेत्रं चलत।
(ii) यूयम् उच्चैः मां वदत।
(iii) यूयम् शनैः-शनैः बहिः गच्छत ।
(iv) यूयम् अपि व्यायामं कुरुत ।
(v) यूयम् कक्षायाः मा तिष्ठत ।
9. (i) त्वम् (ii) पच्यते (iii) अहम् ।
10. (क) सार्द्ध अष्ट (ख) एक (ग) सपाद चतुः (घ) पादोन दश
11. (क) पञ्च (ख) तिस्रः (ग) द्वे (घ) एकोन विंशति।
12. (क) इयं (ख) गच्छसि (ग) बहवः (घ) त्वया।

खण्ड-घ : पठित-अवबोधनम् (35 अंकाः)

13. (अ) (i) (क) तिथये। (क) घृतसहितम्
(ii) (क) कन्याधात्रीमुखेन अतिथिं स्नानाय प्रेरितवती ।
(iii) (क) कन्या (ख) लवित्वा (ग) सा (घ) श्रेष्ठीपुत्राय ।
(आ) (i) (क) व्यायामः! (ख) व्यायामं।
(ii) बालिनां शीते वसंते च व्यायामः पथ्यतमः।
(iii) (क) स्मृतः । (ख) क्त (ग) षष्ठी (घ) शीते ।
(इ) (i) (क) चन्दनदास । (ख) अत्यादर ।
(ii) (क) चन्दनदासने सह शिष्यः प्रविशति
(iii) (क) ड्रीव्! (ख) अखण्डिता
(ग) सु+आगतं (घ) चाणक्याय
14. (क) (i) बुद्धिमानल्लोके (ii) तर्हि (iii) जातः
(ख) (i) मनुष्याणां (ii) अस्ति (iii) आलस्यं
15. (क) (i) अनौषधम् (ii) अयोग्यः (iii) तत्र
(ख) (i) मतिवैभवशालिनः (ii) समालम्ब्य (iii) लीला
16. (i) राजा कं प्रश्नत्रयपृच्छत् ?
(ii) राज कस्य सहायताम् अकरोत् ?
(iii) राजा जिज्ञासयाः किमर्थम् मुनेः पार्श्वम् अगच्छत् ?
(iv) कः राजानम् उवाच् ?
17. (i) अस्ति देउलाख्यों ग्रामः।
(ii) तत्र राजसिंहः नाम राजपुत्रः वसति स्म।
(iii) तस्य भार्या बुद्धिमती आसीत्
(iv) सा गहनकाने एकं व्याघ्रं ददर्श।
(v) सा व्याघ्रमागच्छन्तं दृष्ट्वा पुत्रौ चपेटया अतायत्।
(vi) "कथमेकैकशो व्याघ्रभक्षणाय कलहं कुरुथ?
(vii) अयम् एकः तावत् विभज्य भुज्यताम्
(viii) व्याघ्रमारी इति मत्वा व्याघ्रः तत्रतः पलायितः।
18.

(i) प्रयच्छ	गृहाण
(ii) निशा	दिवा
(iii) भृत्यः	स्वामी
(iv) दोषोपेतम्	गुणयुक्तम्
(v) कृशानु	जलम्
(vi) निर्गतः	आगतः

■